

ОПЕРА ӨНЕРПАЗЫ ЖАЙЛЫ ЖАҢА КІТАП

МРНТИ 18.41.51

Мұқан А. ¹

¹ Т.Қ. Жүргенов атындағы
қазақ ұлттық өнер академиясы
Алматы, Қазақстан

ОПЕРА ӨНЕРПАЗЫ ЖАЙЛЫ ЖАҢА КІТАП

Аңдатпа

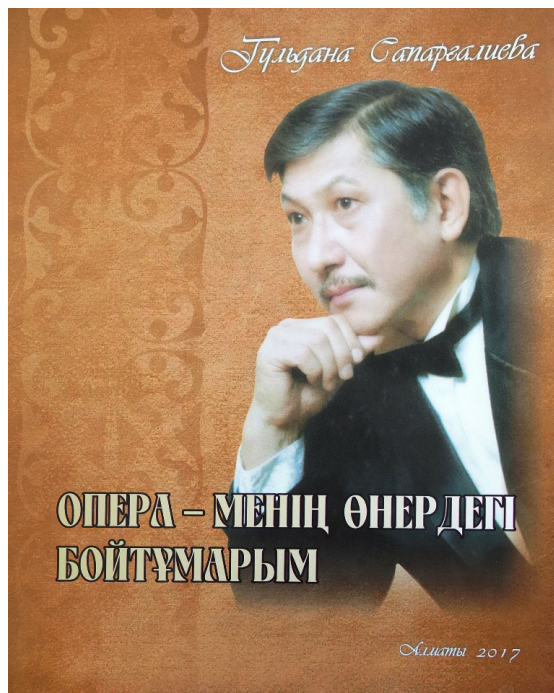
Бұл жарияланымда профессор Гүлдана Ғалымқызы Сапарғалиеваның «Опера – менің өнердегі бойтұмарым» атты жаңа кітабына пікір беріледі. Абай атындағы Қазақтың мемлекеттік академиялық опера және балет театрының жетекші әншісі Бейімбет Қожабаевтың шығармашылығына арналған кітаптың алтын арқауы – қазақ опера әншісінің шығармашылығы. Өткен ғасырдың 80-ші жылдарынан бастап күні бүгінге дейін қазақ опера өнерінің дамуына өзінің үлесін қосып келген өнерпаз, ұстаз жайлы кітап академиялық опера театрында әншімен бірге еңбек еткен сан алуан мамандықтардың басын қосқан шығармашылық ұжымдағы талантты замандастары жайлы сыр тарқатып, мол мағлұмат береді. Кітаптың басты кейіпкерінің өмірі және шығармашылық келбеті әріптестерінің берген пікірлерімен құнды. Кітап опера өнерін жақсы көретін және театр сүйер қауымға арналған.

Тірек сөздер: әнші, театр, опера, партия, дирижер, режиссер, вокал, рөл.

«Опера – менің өнердегі бойтұмарым» атты кітапта ҚР еңбек сіңірген қайраткері, профессор Бейімбет Қожабаевтың қазақ мәдениетінде, опера өнері мен сахна тарихында өзіндік орны, Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театрындағы шығармашылық жолы мен опера майталмандарының әнші өміріндегі орны мен маңызы туралы деректер мен қызықты оқиғалар

суреттелген (Сурет 1).

XX ғасырдың 30-50 жылдардағы талантты тұлғалардың есепсіз еңбегінің арқасында мал шарушылығымен айналысқан көшпелі қазақ топырағына тамырын Еуропадан бастайтын күрделі опера өнері туын тікті. Ұлттың опера өнері, театры – жайлы сөз қозғағанда алдымен театрдың алтын діңгегін қадап, қабырғасын көтерген, қадау-қадау есімдері ұлт мәдениетінің тарихына

1 сурет – Бейімбет Қожабаевтың шығармашылығына арналған Г.Ф. Сапарғалиеваның «Опера – менің өнердегі бойтұмарым» кітабының мұқабасы. 2017

алтын әріптермен жазылған: Жұмат Шанин, Құрманбек Жандарбеков, Күләш Байсейітова, Қанабек Байсейітов, Үрия Тұрдықұлова секілді т.б. аға буын алыптар тобы еске оралады. Ал, олардың ізін басқан: ағайынды Абдуллиндер, Кәукен Кенжетаев, Байғали Досыжанов, Шабал Бейсекова, Әнуарбек Үмбетбаев, Роза Жаманова, Ермек Серкебаев, Бибігүл Төлегенова тағы басқа көптеген орта буын талантты өнерпаздар шоғыры қазақ операсының орындаушылық деңгейін биікке самғатты. Қазақ операсы, орындаушылық өнері бұл кезде халықаралық аренаға шығып, көркемдік деңгейін жаңа белестерге көтерілді. Осы кезеңдегі театр тарихы мен орындаушылар жетістіктері жайлы азды-көпті жазылған зерттеу, кітаптар баршылық.

Қазақ операсының күрделі де қиын кезеңі бұл – өткен ғасырдың 80 жылдарынан бастап жаңа ХХІ ғасыр тоғысындағы опера театры мен оның орындаушылары жайлы санаулы кітаптармен шектеліп қалған тұсы.

Кеңестік дәуірдің тоқырау атанған өліара кезең тұңғығына түскен жылдары мен тәуелсіздік алғаннан кейінгі өтпелі жылдар ауыртпалықтарын арқалаған шығармашылық тұлғаларына арналған кітаптарға қажеттілік сезілетін. Жақында жарыққа шыққан Гүлдана Сапарғалиеваның «Опера – менің өнердегі бойтұмарым» - атты кітабын қолға ала отырып, бұл еңбектің осындай олқылықтардың орнын толтыруға бағытталғандығын көрдік.

Опера театры, оның өнерпаздары жайлы жазылған кітап дүниеге келуі, сирек те болса қуанарлық жәйт. Бұл кітаптың алтын арқауы – қазақ опера әншісінің шығармашылығы. Абай атындағы Қазақтың мемлекеттік академиялық опера және балет театрының жетекші әншісі, Қазақстанның еңбек сіңірген артисі, Каир консерваториясының профессоры, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының доценті, «Құрмет» орденінің иегері Бейімбет Қожабаевтың шығармашылығына арналған. Өткен ғасырдың 80-ші жылдарынан бастап күні бүгінге дейін қазақ опера өнерінің дамуына өзінің үлесін қосып келген өнерпаз, ұстаз жайлы кітап академиялық опера театрында әншімен бірге еңбек еткен сан алуан мамандықтардың басын қосқан шығармашылық ұжымдағы талантты замандастары жайлы сыр тарқатып, кітаптың басты кейіпкері жайлы мол мағлұмат береді.

Автор күні бүгінге дейін өнер жолындағы ұстаздарының кәсіби мамандыққа деген ұлағатын ту етіп ұстаған, түрлі кедергілерге қарамастан өзі жан-тәнімен қалап келген қасиетті сахнасын айырбастамай келе жатқан әнші-актер Бейімбет Қожабаевтың өмірі мен шығармашылығын жан-жақты қамтып ашуға баса назар аударған.

Еліміз тарихтың күрделі де қиын аумалы-төкпелі кезеңі болған екі ғасырдың тоғысындағы театр бастан кешкен қиындықтарға қарамай әнші-актерлікті өмірінің басты мұраты етіп таңдаған өнер адамының шығармашылығы, тыныс-тіршілігі жайлы сөз болады. Кітап бірнеше тараулардан тұрады. Әншінің өмірбаяндық белесі мен кәсіби толысуы ерекшеліктеріне орай жинақталып құрылым түзген. Өскен ортасы, алғашқы өнерге келу жолы, сахнаға құштарлығын оятуға себеп болған алғышарттар, кәсіби білім алуда кездескен ұстаздарының тәлімі, кәсіби көзқарастағы маман дайындау ісіндегі өсу баспалдақтары деректермен баяндалады. Кеңестер Одағындағы үздік оқу орындарының бірі Н.А.Римский-Корсаков атындағы Ленинград консерваториясын сәтті аяқтап сирек кездесетін бас дауысты дипломды әншінің сол кездегі республикадағы жалғыз опера театрына жеке әнші болып қабылдауынан кейінгі басталған сахналық ғұмыры, сан алуан операладан орындаған партиялары қарастыра отырып сахнада жасалған сүбелі образдарына талдаулар жасалады. Әншінің сахнадағы аға буын әріптестері мен замандас құрдастары, өзінен кейін театр табылдырығын аттап бүгінгі қазақ операсының жалауын желбіретіп жүрген іні-қарындастарың шығармашылығы жайлы ой-пікірлеріне ұласады.

Автор театрдағы шығармашылық үрдісті, жұмыс кестесін, әр алуан ауыс-түйістерді жақсы білетіндігі Б.Қожабаевпен осы кезде жұмыс істеген ұжымның басым бөлігі, олардың шығармашылығы жайлы пікір, мінездеме беруге талпынған. 80 жылдан астам тарихы бар Абай атындағы Қазақтың мемлекеттік академиялық опера және балет театрының кешегі және бүгінгі

тарихына, шығармашылық келбетіне осы кездің куәгері болған опера әншісінің көзқарасымен қарастырады.

Әншілердің сахнадағы жұмысын бағалауда бұған дейін там-тұмдап жазылған мақала, рецензия, монографиялардан іздеп тауып сілтемелер кірістіру арқылы әнші-актер шығармашылығына дәйектілік берген. Автордың кітапта тек әншілер қауымымен шектелмей, оның әріптестері: опера өнерін ұжымдаса жасаушы тірек тұлғалар: дирижерлер, режиссерлер т.б., әріптестерінің шығармашылық портреттеріне де мән беруі әнші Б.Қожабаевтың шығармашылық ортасы жайлы деректерді толықтыра түседі. Опера әншісіне сахнада салтанат құруға жағдай жасайтын театрдың түрлі цехтарының жарқын өкілдерінің еңбегіне баға беріледі. Автор кітап кейіпкерінің көзқарасымен әріптестеріне мінездеме бере отырып олардың таланты, еңбекқорлығы, адами қарым қатынастағы көзқарастары жайлы толықтыруларымен әркімнің өзіне сай қайталанбас ерекшеліктерін ашуға тырысқан. Әнші Бейімбет Қожабаевтың шығармашылық келбетін, сахнада орындаған партияларын талдау арқылы, осы ортада бірге жүрген белгілі өнер қайраткерлері, әріптестерінің лебіздері арқылы беруі кітаптың мазмұнын байыта түскен (Сурет 2,3,4,5,6,7).

Оқырман бұл кітапта танымдық тағлымы бар, анықтамалық деректермен жүздеседі. Автордың осы мәселелер төңірегінде ой-шұңқырына бойлап терең қаза алатын мүмкіндігі байқалады. Опера әншісінің өмірі мен өнерін, оның бейнеті мен машақатын іштен танып білгендіктен автордың қаламы жүйрік, арнайы музыкалық, опера атауларымен еркін жұмыс жасаған. Тілі жатық, айтар

2 сурет – Римский-Корсаков А.Н. – «Царская невеста» операсы. «Малюта» ролінде Б.Қожабаев. Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

3 сурет – А. Жұбанов-Л.Хамида. «Абай» операсы. «Сырттан» ролінде Бейімбет Қожабаев. «Малюта» ролінде Б.Қожабаев. Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

ойы анық жазылған кітаптан автордың таңдап алған нысанына деген ерекше көзқарасы байқалады. Кітап іргелі ғылыми-зерттеу жұмысы немесе арнайы монографияның жүгін көтермесе де, Абай атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық опера театрының тұтастай

4 сурет – Дж.Пуччини. «Богема» операсы. «Бенуа» ролінде Бейімбет Қожабаев. «Малюта» ролінде Б.Қожабаев. Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

5 сурет – П.Чайковский. «Евгений Онегин» операсы. «Князь Гремин» - Б.Қожабаев. Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

күрделі кезеңіндегі шығармашылық тынысына, театрда еңбек еткен, күні бүгінге дейін өнерімен көрерменді қуанытып жүрген өнерпаздары жайлы танымдық мағлұматы мол. Жоғары сапалы қағазға шығарылып, автордың жеке мұрағатынан алынған иллюстрациялық фото материалдармен

6 сурет – П.Чайковский. Иоланта операсы. «Король Рене» - Б.Қожабаев.
Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

безендірілген кітаптың сапалы
дизайндық шешімі жақсы әсер
қалдырады.

Басып өткен өмір жолы, операдағы
өнер жолына ұласа отырып бойтұмарына
айналған әнші Бейімбет Қожабаевқа
арналған Гүлдана Сапарғалиеваның бұл
кітабы өзінің оқырмандарын табады
деген ойдамыз.

7 сурет – Ш.Гуно. «Фауст» операсы. «Мефистофель» - Б.Қожабаев.
Абай атындағы Мемлекеттік академиялық опера және балет театры. Алматы

Мұқан А.

*Института литературы и искусства имени М.Ауэзова,
Алматы, Казахстан*

НОВАЯ КНИГА ОБ ОПЕРНОМ ПЕВЦЕ**Аннотация**

В данном ревью дается обзор новой книги профессора Гульданы Сапаргалиевой «Опера - мой талисман в искусстве». Книга посвящена творчеству ведущего солиста Казахского государственного академического театра оперы и балета имени Абая - Беимбету Кожобаеву. С 80-х годов прошлого века до наших дней оперный артист, педагог Б.Кожобаев вносит свой неоценимый вклад в развитие оперного искусства в республике. Жизненно-творческий путь оперного певца раскрывается автором через созданные сценические образы. Автор дает информацию о талантливых коллегах-современниках с которыми вместе работал артист. Творческий облик певца дополняет высказывания коллег по цеху и других известных музыкальных деятелей.

Ключевые слова: певец, театр, опера, партия, дирижер, режиссер, вокал, роль

A. Mukan

*M. Auezov Institute of Literature and Art,
Almaty, Kazakstan*

A NEW BOOK ABOUT THE OPERA SINGER**Abstract**

This review about the new book by Professor Guldana Sapargalieva "Opera is my talisman in the art". The book is dedicated to the creative work of the leading soloist of the Kazakh Academic Opera and Ballet Theater named after Abai - Beimbet Kozhabaev. Since the 80s of the last century to our days, the opera artist, teacher B. Kozhabaev makes his invaluable contribution to the development of opera art in the country. Life-creative way of the opera singer is revealed by the author through the created scenic images. The author gives information about talented colleagues-contemporaries with whom the artist worked together. The singer's creative appearance is completed by the statements of his colleagues and other famous music figures. The book is addressed to fans of opera and people, who are interested in the theater.

Keywords: singer, theater, opera, party, conductor, director, vocals, role.

Авторлар туралы мәлімет:

Аманкелді Мұқан - өнертану кандидаты, доцент,
М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының Бас ғылыми
қызметкері. Алматы, Қазақстан
e-mail: mukaman@mail.ru

Сведения об авторах:

Амангелді Мукан - доцент, главный научный сотрудник Института
литературы и искусства имени Ауэзова. Алматы, Казахстан.
e-mail: mukaman@mail.ru

Aauthor's date:

Amangeldi Mukan - candidate of art history, associate Professor,
Chief researcher of the Auezov Institute of Literature and Art. Almaty,
Kazakstan.
e-mail: mukaman@mail.ru